

SOSYAL BİLGİLER DERSİ
DERS NOTLARI

YALIKÖY İMAM HATİP ORTAOKULU

MUSTAFA YAZGAN

TRABZON – 2018

I. ÜNİTE: BİREY VE TOPLUM

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEN ÖĞRENDİKLERİMİZ

Sosyal Bilgiler: Bireyleri toplumsal hayata hazırlayın, bireylerin sosyal yanını geliştiren, demokratik değerler kazandıran ve iyi bir vatandaş olmamızı sağlayan bir derstir. Sosyal bilgiler kendi bünyesinde tarih, coğrafya ve vatandaşlık konularını da içerir.

Sosyal Bilgiler dersi bize neler kazandırır;

- ✓ Haklarını bilen ve sorumluluklarını yerine getiren bir vatandaş olmamızı sağlar.
- ✓ Türk kültürünü ve tarihini öğrenmemizi sağlar.
- ✓ Geçmişte atalarımızın kurmuş olduğu devletleri öğrenmemizi sağlar.
- ✓ Atalarımızın dünya medeniyetine kazandırdıklarını öğrenmemizi sağlar
- ✓ Demokrasi ve milli egemenliğin önemini anlamamızı sağlar.
- ✓ Vatanını ve milletini seven, vatanına karşı sorumluluklarını yerine getiren vatandaş olmamızı sağlar.
- ✓ Etkin bir vatandaş olmamızı sağlar.
- ✓ Ülkemizi ve dünyayı tanımamızı sağlar.
- ✓ Beraber yaşama, sorumluluk alma bilincini oluşturur, toplumsal dayanışmanın artmasını sağlar.
- ✓ Yaşadığımız çevrenin coğrafi özelliklerini tanımamızı sağlar.
- ✓ Ülkemizin komşu ve diğer ülkelerle olan ekonomik, kültürel ve sosyal ilişkilerini öğrenmemizi sağlar.
- ✓ Toplumsal olaylara karşı farklı bakış açıları oluşturmamızı sağlar.

Vatandaş: Aynı toprak üzerinde yaşayan ve aynı devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişilere vatandaş adı verilir.

Etkin Vatandaş: Haklarını ve sorumluluklarını bilen, kanunlara uyan, toplumsal olaylara karşı duyarlı olan, her hangi bir sorunla karşılaştığı zaman kanunlara uygun bir şekilde çözmeye çalışan kişilere etkin vatandaş denir.

Etkin Vatandaş olarak görevlerimiz;

- ❖ Seçim zamanı geldiğinde oy kullanırız.
- ❖ Kanunlara ve kurallara uyarız.
- ❖ Ülke yönetimine katkı sağlarız.
- ❖ Üretim yaparak ülke ekonomisine katkıda bulunuruz.
- ❖ Vergimizi düzenli olarak öderiz.
- ❖ Zamanı geldiğinde askerlik görevini yerine getiririz.
- ❖ Sorumluluk bilinciyle hareket ederiz.
- ❖ Haklarımızı bilir ve gerektiğinde kullanırız.
- ❖ Ürünleri tasarruflu kullanarak ve ülke ekonomisine katkı sağlarız.

OLAYLAR VE OLAYLARIN ÇOK BOYUTLULUĞU

Olay: Ortaya çıkan, meydana gelen, olup biten şey ya da duruma olay denir.

Bireyler günlük hayatta birçok olayla karşılaşır, insanlar bir olaydan farklı şekillerde etkilenebilirler. İnsanın yaşadığı bir olay, sadece kendisini değil; ailesini, akrabalarını, arkadaşlarını ve çevresinde bulunan hiç tanımadığı insanları da etkileyebilmektedir.

Olayların özellikleri:

- ✓ Olayların birden fazla nedeni ve sonucu olabilir.
- ✓ İnsanlar olaylardan farklı şekillerde etkiler. Aynı olay bir insanı mutlu ederken başka bir insanı üzebilir.
- ✓ Bir olayın sonucu başka bir olayın nedeni olabilir.
- ✓ Olayların kaynağı ve sonucu sadece insanları etkilemez. (Doğa, hayvanlar vb.)

Olayların Çok Boyutluluğu: Olayların birden fazla nedeni ve sonucu olabilmesine olayların çok boyutluluğu denir.

--	--

HAK VE SORUMLULUKLARIMIZ

Birey: Toplumu oluşturan insanların her birine birey denir.

İnsan toplumsal bir varlıktır. İnsanın yaşamını sürdürmesi ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla diğer insanlarla iş birliğine girmek zorundadır. Bu zorunluluk insana çeşitli haklar tanıdığı gibi bireylere çeşitli sorumluluklar yüklemektedir. İnsanların ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve yaşamlarını mutlu bir şekilde sürdürebilmesi içinde sosyalleşmeye ihtiyacı vardır.

Sosyalleşme: Bireyin içinde yaşadığı toplumun bir üyesi olma sürecine sosyalleşme denir.

Bireylerin sosyalleşmesi sürecinde en büyük desteği ailesi ve çevresi sağlamaktadır. Bireyler sosyalleştikçe ve toplumsal hayata uyum çeşitli gruplara dâhil olurlar.

Grup: Ortak bir amaç için bir araya gelen, aralarında etkileşim olan, en az iki kişiden oluşan topluluğa grup denir.

Grup:

- En az iki kişiden oluşur,
- Ortak bir amacı olur,
- Aralarında dayanışma ve işbirliği olur.

Grupların Özellikleri

- ✓ Gruplardaki insanlar birbirlerini tanırlar.
- ✓ Aralarında işbirliği ve dayanışma vardır.
- ✓ Belli bir amaç için bir araya gelmişlerdir.
- ✓ Bireyler aynı anda birden çok gruba üye olabilir.
- ✓ Bireyler gruplarda farklı rolleri üstlenebilirler.

Örnekler:

5-A Sınıfı, Tiyatro Kulübü, İzci Gurubu, Alp ve Ailesi, Yalıköy İmam Hatip Ortaokulu Öğretmenleri vb.

Kalabalıkların Özellikleri:

- ❖ Aralarında işbirliği ve dayanışma yoktur.
- ❖ Birbirlerini tanımazlar.
- ❖ Ortak bir amaçları yoktur.
- ❖ Birliktelikleri kısa sürelidir.

Örneğin: Pazar yerindeki insanlar, Tribündeki taraftarlar, yolda yürüyen vatandaşlar, teneffüsteki öğrenciler vb.

KURUMLAR

Kurum: Toplumun ihtiyacını karşılayan, topluma hizmet eden kuruluşlara kurum denir.

Kurumlar resmi kurumlar ve özel kurumlar olarak ikiye ayrılırlar.

Resmi Kurumlar:

Devlet tarafından kurulan ve devlet adına halka hizmet ulaştıran kuruluşlardır.

Örneğin: Okullar, Devlet Hastaneleri, Emniyet Genel Müdürlükleri, Adliyeler, Belediyeler vb. kuruluşlardır.

Özel Kurumlar:

Kişiler ve şirketler tarafından kurulan ve hizmetleri karşılığında belirli bir ücret alan kuruluşlardır.

Örneğin: Özel Okullar, Özel Hastaneler, Eczaneler, Şirketler, Holdingler vb.

Kurumların Özellikleri

- ✓ Kanunlara ve kurallara bağlı olarak kurulmuşlardır.
- ✓ Mesai kavramları vardır.
- ✓ Kurumda çalışan birisi görevinden ayrılınca yerine yenileri gelir.
- ✓ Toplumsal ihtiyaçları karşılamak için kurulmuşlardır.
- ✓ Çalışanları gönüllü veya belirli bir ücret karşılığında çalışırlar.

Her birey toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli grup ve kurumlara katılır. Birey faaliyetlerine katıldığı bu grup ve kurumlarda çeşitli roller üstlenir.

Rol: Bireyin ait olduğu grup veya kurumlarda üstlendiği görevlere rol denir.

Grup veya Kurum	Rol	Sorumlulukları
Aile	Baba	Ailesinin geçimini sağlamak
Futbol Takımı	Kaleci	Rakip takımdan gol yememek
Hastane	Doktor	Hastaları tedavi etmek
Alışveriş Merkezi	Kasiyer	Hizmet karşılığı ücret almak

Rollerin Özellikleri;

- ❖ Bir insan aynı anda birden fazla role sahip olabilir.
(Alp'in rolleri: Öğrenci, arkadaş, sporcu, kulüp üyesi vb.)
- ❖ Rolümüz, içinde bulunduğumuz gruba veya kuruma göre değişebilir.
(Mustafa Öğretmen – Alp'in babası – Fatih'in arkadaşı – Konyaspor Taraftarı)
- ❖ Bir grupta veya kurumda görevimiz bitebilir ve yerimize yenileri gelebilir.
(Mustafa öğretmenin tayini çıkabilir ve yerine Gökhan öğretmen gelebilir)
- ❖ Her insanın hayatı boyunca rolleri ve statüleri değişebilir.
(Bebek – Çocuk – Öğrenci – Anne – Nine)

Bireylerin toplum içinde yer aldığı grup ve kurumlarda üstlendiği rollere bağlı olarak çeşitli hakları ve aynı zamanda sorumlulukları vardır.

Hak: Yasal veya toplumsal olarak bireylere tanınan yetki ve kazançlara hak denir.

Örneğin: Yaşama hakkı, Beslenme hakkı, Barınma hakkı, Giyinme hakkı, Eğitim hakkı, Sağlık hakkı, Adalet hakkı, Güvenlik hakkı vb.

Sorumluluk: Bireyin yaptığı davranışların sonuçlarını üstlenmesine sorumluluk denir.

Her bireyin içinde bulunduğu gruba ve kuruma göre çeşitli sorumlulukları vardır.

Örneğin: (Öğretmen – ders anlatmak, Öğrenci – ders çalışmak, Doktor – hastaları tedavi etmek, Baba – ailenin geçimini sağlamak)

Bireyler içinde bulunduğu gruplarda ve kurumlarda sorumluluklarını yerine getirdiğinde mutlu, sevilen ve saygı duyulan kişiler olurlar. Fakat bireyler üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmediği takdirde yapmış olduğu işlerde ve hayatlarında başarısız olurlar.

Örneğin: Ders çalışmamanın sonucu başarısız olma, Santraforun formsuz olması sonucu maçın kaybedilmesi vb.

Plan: Bir işi sonuçlandırmak için neyin, ne zaman yapılacağının önceden düzenlenmesine plan denir.

Planlı çalışmak, bireyi başarıya götürdüğü gibi işlerimizi de zamanında ve düzgün bir şekilde sonuçlandırmamızı sağlar. Plansız olanlar işlerini gelişigüzel yapanlar başarısız olurlar. Bu nedenle işlerimizi zamanında ve planlı bir şekilde yaparsak başarılı oluruz.

ÇOCUK HAKLARI

Dünya üzerindeki bütün çocukların doğuştan sahip olduğu haklara çocuk hakları denir. Çocuk hakları **20 Kasım 1989** yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi ülkemizde **1990** yılında imzalanarak yürürlüğe girmiştir.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin bazı maddeleri:

- Madde 1:** 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır.
- Madde 3:** Çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel alınır.
- Madde 6:** Her çocuk temel yaşama hakkına sahiptir.
- Madde 7:** Her çocuk vatandaşlık ve isim hakkına sahiptir.
- Madde 12:** Her çocuk, görüşlerini serbestçe ifade etme, kendisini ilgilendiren her konuda görüşlerinin dikkate alınmasını isteme hakkına sahiptir.
- Madde 24:** Her çocuğun sağlık hizmetinden yararlanma hakkı vardır.
- Madde 28:** İlköğretim parasız ve hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm çocuklar için hak ve zorunludur.
- Madde 32:** Çocukların okula gitme, oyun oynama hakkı vardır. Çocuklar yetişkinler gibi çalıştırılmazlar.

Ülkemizde Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin uygulanması ve takibinden Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı ve ona bağlı olarak çalışan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) sorumludur.

Birleşmiş Milletler (BM) Dünya çocuklarını korumak ve yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nu (UNICEF) kurmuştur.